

Русакова І.Ю.

*здобувач кафедри кримінального права та кримінології
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ХУЛІГАНСЬКИЙ МОТИВ ПІД ЧАС УЧИНЕННЯ ТЯЖКОГО ТІЛЕСНОГО УШКОДЖЕННЯ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ДО ЗАКОНОДАВСТВА

Постановка проблеми. Визначення хуліганського мотиву як елемента суб'єктивної сторони складу злочину в науці кримінального права та в судовій практиці завжди залишається проблемним, неоднозначним і дискусійним. Хуліганський мотив – особливий з огляду на ту специфічну соціальну детермінацію, котра лежить в основі його виникнення й існування. На перший план тут виходять обставини морального формування й виховання особи, а не особливості конкретної ситуації, у котрій вони проявилися [1, с. 49–50].

Огляд останніх досліджень і публікацій. В.Б. Волженкін вважає, що основа хуліганського мотиву – грубе зневажливе ставлення до суспільства в цілому, громадського порядку, бажання протиставити себе громадській думці, проявити свою перевагу над оточуючими й зневагу до них, прагнення «покуражитися», проявити свою силу [2, с. 8]. На думку В.І. Ткаченка, в основі хуліганського мотиву лежить розгнuzданий егоїзм, пов'язаний із неповагою до особистості та людської гідності, прагнення до демонстративного нехтування закону й правил співжиття [3, с. 13]. В.І. Борисов і В.М. Куц визначають хуліганський мотив як прагнення винного відкрито протиставити себе, свою поведінку громадському порядку, громадським інтересам, показати свою зневагу до оточуючих, проявити цинізм, жорстокість, зухвалість, учинити дебош і безчинство, показати грубу силу чи продемонструвати п'яну завзятість [4, с. 12]. О.І. Коробєєв зазначає, що хуліганські мотиви є проявом із боку винного край-

нього ступеня егоцентризму, нетерпимості до наявних у суспільстві моральних і правових заборон і обмежень, проявом бравади й уседозволеності, прагнення своїми агресивними діями девальвувати цінність людського життя [5, с. 115].

Хуліганський мотив формується під впливом безпосередньої ситуації. Але вирішальна роль у цьому процесі належить індивідуально-психологічним особливостям особи винного, які задають «тон», формують зміст і спрямованість його подальших дій. Наразі в суспільстві можна відмітити різке падіння моральних устоїв, безкультур'я, заміну соціально значущих духовних цінностей індивідуалізмом і гіпертрофованим егоїзмом, елементами паразитизму й «блатної» субкультури. Ці соціально-психологічні фактори відіграють усе більш негативну роль у формуванні особистості, її потягів, потреб та інтересів. Хуліганський мотив як прояв особливої соціальної детермінації, в якому на перший план виступають обставини морального формування й виховання особистості, а не особливості конкретної ситуації, в якій вони проявилися [6, с. 49–50], сьогодні набуває все більшого поширення.

Формулювання завдання дослідження. На нашу думку, у ході розвитку кримінального законодавства склалася певна категорія злочинів проти життя й здоров'я, учинення яких із хуліганських мотивів вимагає самостійної кваліфікації. Наприклад, убивство з хуліганських мотивів (що вже отримало самостійне відображення в Кримінальному кодексі України (далі – КК України) – п. 7 ч. 2

ст. 115 КК України), умисне спричинення тяжкого тілесного ушкодження з хуліганських мотивів; умисне спричинення середньої тяжкості тілесного ушкодження з хуліганських мотивів; умисне спричинення легкого тілесного ушкодження з хуліганських мотивів. Вважаємо, що вказівка на хуліганський мотив злочину, який виступає обтяжуючою обставиною злочинів проти життя та здоров'я, дозволить лаконічно та продуктивно вдосконалити чинний КК України.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи судову практику та наукову дискусію, що давно виникла із цього приводу, ми можемо говорити про наявність особливих складнощів, що виникають під час установа хуліганського мотиву. Так, у коментарі до ст. 115 КК України вказано, що умисним убивством із хуліганських мотивів (п. 7 ч. 2 ст. 115 КК України) є вбивство, учинене на ґрунті явної неповаги до суспільства, нехтування загальнолюдськими правилами співжиття й нормами моралі, а так само без будь-якої причини чи з використанням малозначного приводу [7, с. 268]. Таке трактування хуліганського мотиву під час учинення умисного вбивства на практиці викликає значні труднощі. Як правильно вказує А.В. Савченко, із такого визначення можна висувати, що коли слідчий або суд намагалися, але не встановили причини вчиненого вбивства, то можна говорити, що його скоєно без причини, тобто з хуліганських мотивів. Під такі ознаки можна підвести будь-яке умисне вбивство, причини якого встановити важко або на перший погляд неможливо [8, с. 106]. Таке розуміння хуліганських мотивів зумовлюється їх складністю, комплексністю, оскільки вони можуть містити в собі як власне хуліганські спонуки, так і інші (найчастіше – особисті) мотиви [9, с. 126].

На думку І.М. Даньшина, під хуліганськими мотивами розуміються різні низькі спонукання, які викликають в особи рішучість грубо порушити громадський порядок і виразити явну неповагу до суспільства. На

підставі вивчення судової практики цей науковець приходиться до висновку, що такими мотивами бувають пустощі, намагання відкрито показати свою неповагу до оточуючих, явно протиставити свою поведінку громадському порядку, виявити зневажливе ставлення до особистої гідності людини та її праці, а також до інших охоронюваних правом благ та інтересів, до правил співіснування в суспільстві; намір проявити безчинство, хвастощі, п'яну хвацькість, жорстокість, показати свою «силу», «хоробрість» і, таким чином, познущатися над беззахисними, виявити свою «зверхність» над іншими громадянами; намір виявити свій протест проти громадської дисципліни тощо. На підставі вказаного І.М. Даньшин стверджує, що хуліганські спонукання зводяться не до одного мотиву, а становлять поєднання багатьох мотивів [10, с. 161].

Досліджуючи зміст хуліганського мотиву, С.В. Склярів розкриває його через такі формулювання: «самоствердження», «демонстрація хоробрості», «бажання полоскотати нерви» [11, с. 267].

Слід погодитися з І.М. Даньшином, який визначає такі специфічні ознаки хуліганського мотиву: раптовість його виникнення, формування та скороминучість дії; мізерність (явна малозначність приводу чи невідповідність з учиненим діянням; відносна легковажність мотивації; публічність прояву) [12, с. 174].

Відповідно до п. 11 Постанови пленуму Верховного Суду України від 7.02.2003 р. № 2 умисне вбивство з хуліганських мотивів (п. 7 ч. 2 ст. 115 КК України) учиняється «...унаслідок явної неповаги до суспільства, нехтування загальнолюдськими правилами співжиття й нормами моралі, а так само без будь-якої причини чи з використанням малозначного приводу».

На нашу думку, не сприяє встановленню істини в справі тлумачення умисного вбивства з хуліганських мотивів як безпричинного вбивства. Безпричинне, а отже, вбивство без мотиву є нонсенсом. Виходить, що коли слід-

чий або суд намагалися, але не встановили причини вчиненого вбивства, то його скоєно без причини, тобто з хуліганських мотивів. Під таку ознаку можна підвести будь-яке умисне вбивство, причини якого встановити важко і, здається, неможливо. Таким чином, щоб визнати умисне вбивство вчиненим із хуліганських мотивів, необхідно точно встановити, що особа вчинила це вбивство саме з таких мотивів.

Якщо під час учинення хуліганства потерпілому було заподіяне тяжке тілесне ушкодження, очевидними є два об'єкти посягання – громадський порядок і здоров'я особи. Якщо під час хуліганських дій потерпілому заподіяне тяжке тілесне ушкодження, то останнє утворює самостійний склад злочину, оскільки за ступенем суспільної небезпечності воно виходить за межі хуліганства. Судова практика йде шляхом кваліфікації заподіяння тяжких тілесних ушкоджень під час хуліганства за сукупністю злочинів (відповідна частина ст. 296 та ч. 1 ст. 121 КК України). Якщо під час хуліганства заподіюються середньої тяжкості чи легкі тілесні ушкодження, побої, удари, то вчинене охоплюється ст. 296 КК, а саме такою ознакою хуліганства, як «особлива зухвалість» (п. 5 постанови Пленуму ВСУ № 10 від 22.12.2006 р. «Про судову практику у справах про хуліганство»).

Як показує судова практика, випадки заподіяння тяжкого тілесного ушкодження під час хуліганських дій не поодинокі. Ми звернули увагу на досить розповсюджені випадки притягнення до кримінальної відповідальності за спричинення тяжкого тілесного ушкодження під час учинення хуліганських дій. Наприклад, А., 11.05.2010 р., близько 22 год., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, слідуючи в пасажирському потязі № 364 сполученням Київ–Ковель у вагоні № 17, під'їжджаючи до ст. Рівне Львівської залізниці, маючи умисел на заподіяння тілесних ушкоджень, безпричинно та грубо порушуючи громадський порядок із мотивів явної неповаги до суспільства, з особливою зухвалістю наніс кілька уда-

рів кулаком в обличчя В., спричинивши йому легкі тілесні ушкодження з короточасним розладом здоров'я, а також наніс потерпілому один удар ножем в область тулуба, унаслідок чого заподіяв В. тяжке тілесне ушкодження, яке є небезпечним для життя, у вигляді проникаючого торакоабдомінального поранення зліва [13]. Суд кваліфікував дії А. за ч. 4 ст. 296; ч. 1 ст. 121 КК України.

Цікавою з погляду кваліфікації злочинів є справа з обвинувачення К. за ч. 2 ст. 296; ч. 2 ст. 121 КК України. Так, 4.04.2004 р. близько 22 год. 00 хв. у с. Громи Уманського району Черкаської області, діючи умисно, із хуліганських спонукань, за попередньою змовою з Б. та В., рухаючись на автомобілі «Таврія» під керуванням Б. по вул. Яковлева вказаного населеного пункту, грубо порушуючи громадський порядок і виражаючи явну неповагу до суспільства, з особливою зухвалістю, проявляючи явну неповагу до загальноприйнятих норм поведінки, неподалік бару «Анюта», побачивши О. та Д., зупинилися біля них, із хуліганських мотивів, безпричинно, виражаючись нецензурною лайкою, почали наносити удари ногами й руками по різних частинах тіла О. та Д. У цей час до них приєдналися Т. та М., які проїжджали повз на автомобілі ВАЗ-21063, і вони також виражалися нецензурною лайкою та безпричинно почали наносити удари ногами й руками по різних частинах тіла О. та Д. Після цього, застосовуючи фізичну силу, продовжуючи свої хуліганські дії, заштовхали О. в багажник автомобіля «Таврія», а Д. – в багажник автомобіля ВАЗ-21063 та відвезли останніх до дачного домоволодіння обвинуваченого К. На подвір'ї будинку п'ятеро осіб продовжували безпричинно, із хуліганських мотивів наносити потерпілим О. та Д. удари ногами й руками по різних частинах тіла, потім прив'язали мотузку до ніг О., який знаходився в лежачому стані, і підвісили останнього до горіха. Тоді на автомобілі «Таврія» поїхали за потерпілим П., і коли він вийшов зі свого домоволодіння на вулицю, то вони стали наносити йому удари

ногами й руками по різних частинах тіла та, застосовуючи фізичну силу, наділи на голову відро з полімерного металу білого кольору, помістили П. в багажник указанного автомобіля й привезли до дачного домоволодіння. Там всі п'ятеро знову продовжили безпричинно, із хуліганських спонукань наносити удари ногами й руками по різних частинах тіла трьом потерпілим. Потім відвезли вказаних осіб на стару дорогу в напрямку с. Томашівка, де знову продовжили безпричинно, із хуліганських мотивів наносити удари ногами й руками по різних частинах тіла. Після цього залишили потерпілих і з місця вчинення злочину зникли. У результаті вказаних хуліганських дій, які тривали приблизно з 22 год. до 23 год. 30 хв., п'ятеро обвинувачених нанесли потерпілому О. тілесні ушкодження у вигляді синців навколо обох очей, крововиливу під зовнішню оболонку лівого ока, садна лица, травматичного набряку лівої частини лица, синців внутрішньої поверхні губ, синців і саден попереку, які згідно з висновком судово-медичної експертизи № 313-227 від 19.05.2004 р. належать до легких тілесних ушкоджень, що спричинили короткочасний розлад здоров'я, а потерпілому М. заподіяли тілесні ушкодження у вигляді забійних ран лобної ділянки, масивних синців і саден лица, саден тильних поверхонь кистей рук, які згідно з висновком судово-медичної експертизи № 312-228 від 19.05.2004 р. належать до легких тілесних ушкоджень, що спричинили короткочасний розлад здоров'я, а потерпілому П. заподіяли тілесні ушкодження у вигляді забою головного мозку важкого ступеня, здавлення головного мозку, субдуральної гематоми зліва, субарахноїдального крововиливу, крововиливів обох орбіт, субкон'юнктивальних крововиливів, саден задньої поверхні тулуба, верхніх і нижніх кінцівок, переломів 7-го й 8-го ребер зліва, 6-го ребра справа по середній пахвовій лінії, що згідно з висновком судово-медичної експертизи № 215 МД від 10.06.2004 р. належать до тяжких тілесних ушкоджень, небезпечних для життя в момент заподіяння.

Цей самий К. 4.04.2004 р. в період часу з 22 год. 00 хв. по 23 год. 00 хв., діючи умисно та цілеспрямовано, із хуліганських спонукань, із метою нанесення тяжких тілесних ушкоджень, за попередньою змовою з чотирма іншими обвинуваченими, знаходячись у с. Громи Уманського району Черкаської області, учинив хуліганські дії відносно потерпілих О., М. і П., під час чого обвинувачені застосовували до останніх фізичне насильство, яке виразилося в тому, що вони спільно наносили удари ногами й руками по різних частинах тіла потерпілого П., у результаті чого заподіяли йому тілесні ушкодження, які згідно з висновком судово-медичної експертизи № 215 МД від 10.06.2004 р. належать до тяжких тілесних ушкоджень, небезпечних для життя [14] (курсив мій – І. Р.).

Таким чином, у результаті хуліганських дій потерпілому П. були спричинені тяжкі тілесні ушкодження, небезпечні для життя в момент заподіяння. Проте в цій справі обвинувачений за ч. 2 ст. 121 КК України був визнаний невинним «у зв'язку з відсутністю в його діяннях складу злочину», проте аргументація цього відсутня.

У цьому разі суд не надав належної уваги свідченням обвинуваченого, який був переконаний, що потерпілі напередодні вчинили крадіжку майна з його дачного будинку. На практиці складним є вирішення питання про відмежування вчинення злочину з мотивів помсти від злочину, учиненого з хуліганських мотивів. Під помстою розуміють акт відплати, розплати, віддачі за заподіяну фізичну, матеріальну чи моральну шкоду [15, с. 17]. Приводом для помсти може слугувати, зокрема, спричинення шкоди здоров'ю, образу, відмова від продовження подальших подружніх або дружніх відносин, відмова вступити у статеві зносини, невиконання обов'язків, недбале ставлення до трудових обов'язків, непристойна, аморальна чи протиправна поведінка, дискримінація, шантаж тощо. Із цього переліку вбачається, що мотив помсти виникає на ґрунті особистих неприязних сто-

сунків між людьми, у результаті чого помста персоніфікується й набуває яскраво вираженого особистісного характеру [16, с. 10]. Під час заподіяння тяжкого тілесного ушкодження з хуліганських мотивів потерпілою стає випадкова особа, тому конфлікт із нею не має особистісного характеру. У розглянутому вище прикладі суд мав би виключити хуліганство й кваліфікувати дії винного як злочин проти здоров'я особи.

В іншій справі громадянина А. було засуджено за сукупністю злочинів, передбачених ч. 2 ст. 296, ч. 1 ст. 121 КК України. Він 20.03.2010 р., близько 20 год., перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, разом із підсудним Б., який також перебував у стані алкогольного сп'яніння, знаходячись у першому вагоні електропотяга № 6925 сполученням «Ніжин–Київ», із хуліганських спонукань, грубо порушуючи громадський порядок, діючи з мотивів явної неповаги до суспільства й оточуючих, що супроводжувалося особливою зухвалістю, ігноруючи загальноприйняті в суспільстві елементарні правила поведінки, моралі та добропорядності, у ході спілкування між собою голосно висловлювався брутальними словами, співав пісень. Обурений такою поведінкою підсудних потерпілий Р. зробив останнім зауваження, проте вони на зауваження ніяким чином не відреагували, продовжуючи хуліганські дії та висловлюючись на адресу пасажирів потяга брутальними словами. На повторне зауваження потерпілого підсудні також не відреагували, продовжуючи протягом 7–10 хв. висловлюватися брутальною лайкою та закуривши цигарки. У подальшому підсудний Б., не зважаючи на зауваження оточуючих, дістав із кишені розкладного ножа, розклав його та почав махати ним перед обличчям потерпілого Р. із метою залякування. Намагаючись захиститися від таких дій, потерпілий ударив останнього рукою в область лоба, від чого підсудний упав.

Підсудний А. в цей час на ґрунті раптово виниклих неприязних стосунків із потерпілим витягнув із кишені розкладного ножа, розклав

його та наніс потерпілому один удар в область живота. Згідно з висновком судової медичної експертизи № 610/е від 13.05.2010 р. у потерпілого було виявлено тілесне ушкодження у вигляді проникаючого колото-різаного поранення живота з пересіченням правої реберної дуги, евентрацією великого ченця та пораненням долі печінки, що належать до категорії *тяжких тілесних ушкоджень* [17]. У цій справі суд чітко вказав і відмежував мотиви вчинення злочинів. Протиправна поведінка винних розпочата «з хуліганських спонукань», вони, «грубо порушуючи громадський порядок, діючи з мотивів явної неповаги до суспільства й оточуючих, що супроводжувалося особливою зухвалістю, ігноруючи загальноприйняті в суспільстві елементарні правила поведінки, моралі та добропорядності», учинили злочин, передбачений ч. 2 ст. 296 КК України, а потім «на ґрунті раптово виниклих неприязних стосунків із потерпілим» йому було заподіяне тяжке тілесне ушкодження. По суті, має місце реальна сукупність злочинів, коли особа різними та відокремленими одна від одної діями вчиняє два чи більше злочини. Нерідко умисному заподіянню тяжкого тілесного ушкодження передують хуліганські дії. У таких випадках вони утворюють самостійні склади злочинів і мають бути кваліфіковані за сукупністю. Така сама формула кваліфікації повинна мати місце й у випадках, коли хуліганство вчиняється після заподіяння тяжкого тілесного ушкодження.

В іншій справі суд не наголошує на такому відмежуванні та вказує, що в обвинувачених «виник спільний злочинний намір, спрямований на грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства та вчинення хуліганських дій відносно потерпілого. Реалізуючи зазначений злочинний намір, проявляючи явну неповагу до суспільства, із хуліганських намірів, діючи з особливою зухвалістю, підсудний безпричинно, умисно наніс один удар кулаком правої руки по обличчю потерпілого, від якого останній впав на правий бік на землю. Після

цього обвинувачені, продовжуючи вчиняти хуліганські дії, почали наносити потерпілому множинні удари (не менше дев'яти) в хаотичному порядку, ногами в різні частини тіла, по голові, грудній клітині, животу, супроводжуючи побиття нецензурною лайкою й ігноруючи вимоги потерпілого припинити хуліганські дії та його побиття. Зазначеними діями потерпілому були спричинені тілесні ушкодження, що належать до тяжких тілесних ушкоджень» [18]. Таким чином, маємо ідеальну сукупність злочинів, коли особа однією й тією самою дією вчиняє два (як у нашому випадку) і більше злочинів.

Як показує аналіз судової практики, досить часто вчинення хуліганства супроводжується заподіянням тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, зокрема й тяжких. Пленум ВСУ вказує, що за ознакою особливої зухвалості хуліганством може бути визнане таке грубе порушення громадського порядку, яке супроводжувалося, наприклад, насильством із завданням потерпілій особі побоїв або *заподіянням тілесних ушкоджень*, знущанням над нею тощо (курсив мій – *І. Р.*). Можемо стверджувати, що тяжке тілесне ушкодження під час учинення хуліганських дій є логічним і закономірним їх продовженням, характеризується єдністю умислу. Досить важко на практиці відокремити, де закінчується хуліганство, а де розпочинається заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, адже один злочин природньо впливає з іншого.

Особлива нищість, а значить, і підвищена суспільна небезпека тяжкого тілесного ушкодження, скоєного з хуліганських мотивів, полягає в тому, що в таких злочинах особа діє з мотивів явної неповаги до суспільства, до загальноприйнятих норм моралі, коли поведінка винного є відкритим викликом громадському порядку й зумовлена бажанням протиставити себе оточуючим, продемонструвати зневажливе до них ставлення (наприклад умисне заподіяння тяжкого тілесного ушкодження без видимого приводу або з використанням незначного приводу для вчинення зло-

чину). При цьому заподіюється тяжка шкода здоров'ю потерпілого.

Заподіяння тяжкого тілесного ушкодження з хуліганських мотивів часто відбувається на ґрунті сварки, бійки. Іноді йому передують неприязні стосунки, що склалися до вказаного конфлікту між винним і потерпілим або потерпілими. Для правильного відмежування тяжкого тілесного ушкодження, учиненого з хуліганських мотивів, від заподіяння тяжкого тілесного ушкодження у сварці чи бійці на ґрунті особистих неприязних стосунків або з помсти, що викликана образою, яку потерпілий наніс винному в цій конфліктній ситуації, слід з'ясувати, хто став ініціатором дій, чи не був конфлікт спровокований винним для використання його як приводу для заподіяння тяжкого тілесного ушкодження. Якщо потерпілий сам призвів до сварки чи бійки, а так само в разі, якщо приводом для конфлікту слугувала протиправна поведінка потерпілого, винний не може нести відповідальність за заподіяння тяжкого тілесного ушкодження з хуліганських мотивів.

Наочним проявом хуліганського мотиву є вчинення злочину за відсутності безпосереднього приводу. Унаслідок відсутності чи явної незначності безпосереднього приводу заподіяння тяжкого тілесного ушкодження з хуліганських мотивів часто здається безмотивним, що впливає з певних негативних якостей особистості злочинця й не пов'язане з будь-яким впливом зовнішньої ситуації. Але як вольовий учинок заподіяння умисного тяжкого тілесного ушкодження не може бути зовсім невмотивованим. Якщо тяжке тілесне ушкодження заподіюється без видимого приводу, суд зобов'язаний для встановлення справжнього мотиву злочину визначити цей привід, яким би незначним він не виявився, і за можливості більш глибоко вивчити особистість винного, його взаємини з потерпілим, причини наявних між ними неприязних відносин, якщо такі мали місце. При цьому протиправна чи глибоко аморальна поведінка потенційного злочинця, яка слугувала осно-

вою для його неприязних відносин із потенційною жертвою, не виключає можливість кваліфікації злочину як учиненого з хуліганських спонукань. Невстановлення мотиву злочину, де він відіграє особливу роль у визначенні ступеня вини особи й має значення для кваліфікації злочину, виключає можливість притягнення винного до кримінальної відповідальності і його засудження за скоєне. Мотив відіграє особливу роль в ухваленні рішення про вчинення відповідного злочину і в оцінці його з позиції кримінального закону.

Якщо приводом для заподіяння тяжкого тілесного ушкодження стає протиправна чи глибоко аморальна й образлива або зухвала поведінка потерпілого, коли винний заподіює тілесне ушкодження потерпілому у відповідь на ініційовану останнім сварку чи бійку й привід можна визнати значним, то хуліганський мотив скоєного при цьому виключається.

Висновки. З огляду на розповсюдженість випадків заподіяння тяжкого тілесного ушкодження з хуліганських мотивів, високий ступінь суспільної небезпечності вказаних проявів протиправної поведінки, спираючись на логіко-юридичні принципи побудови норм Особливої частини КК України та їх лаконічність, єдність правової конструкції, вбачаємо

за доцільне доповнити ч. 2 ст. 121 КК України та викласти її в такій редакції: «Умисне тяжке тілесне ушкодження, учинене способом, що має характер особливого мучення, або вчинене групою осіб, а також із метою залякування потерпілого чи інших осіб, *учинене з хуліганських мотивів* або з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, або вчинене на замовлення, або таке, що спричинило смерть потерпілого».

Включення цієї кваліфікуючої ознаки до ст. 121 КК України призведе до посилення правових заходів, спрямованих на охорону громадського порядку. За своїм змістом хуліганський мотив поряд із грубим порушенням громадського порядку і явною неповагою до суспільства включає фізичне насильство над особою, яке може варіюватися в межах від завдання побоїв і до заподіяння тяжкого тілесного ушкодження чи навіть настання смерті потерпілої особи.

На нашу думку, потрібна подальша диференціація кримінальної відповідальності за найбільш небезпечні форми умисного спричинення тяжкого тілесного ушкодження, що сприятиме подальшій реалізації конституційного принципу визнання людини найвищою соціальною цінністю.

Анотація

У статті розглядаються дискусійні проблеми визначення хуліганського мотиву як елемента суб'єктивної сторони складів злочинів проти життя та здоров'я особи. Автором запропонована й обґрунтована пропозиція доповнити ч. 2 ст. 121 КК України обтяжуючою обставиною «Умисне тяжке тілесне ушкодження, <...> учинене з хуліганських мотивів...».

Ключові слова: хуліганський мотив, умисне тяжке тілесне ушкодження, суб'єктивна сторона, кваліфікація злочинів.

Аннотация

В статье рассматриваются дискуссионные проблемы определения хулиганского мотива как элемента субъективной стороны составов преступлений против жизни и здоровья лица. Автором предложено и обосновано предложение дополнить ч. 2 ст. 121 УК Украины отягчающим обстоятельством «Умышленное тяжкое телесное повреждение, <...> совершенное с хулиганским мотивом...».

Ключевые слова: хулиганский мотив, умышленное тяжкое телесное повреждение, субъективная сторона, квалификация преступлений.

Rusakova I.Yu. Hooligan motive when committing intentional severe bodily injury: analysis of judicial practice and proposals to legislation

Summary

The article dwells upon the controversial problems of defining a hooligan motive as an element of the subjective side of the composition of crimes against the life and health of the person. The author puts forward and grounds the proposal to supplement Part 2 of Art. 121 of the Criminal Code of Ukraine with an aggravating circumstance “Intentional severe bodily injury <...> committed with a hooligan motive ...”.

Key words: hooligan motive, intentional severe bodily injury, subjective side, qualification of crimes.

Список використаних джерел:

1. Волков Б.С. Мотивы преступлений. Казань: Изд-во Казанского университета, 1982. 152 с.
2. Волженкин Б.В., Питерцев С.К., Шимановский В.В. Рассмотрение дел о хулиганстве: квалификация, процессуальные особенности и методика расследования; Прокуратура СССР, Ин-т усовершенствования следств. работников. 2-е изд., перераб. и доп. Л., 1979. 102 с.
3. Ткаченко В.И. Квалификация преступлений против общественного порядка; Всесоюз. юрид. заоч. ин-т. М., 1982. 82 с.
4. Борисов В.И., Куц В.Н. Преступления против жизни и здоровья: вопросы квалификации. Харьков: Консум, 1995. 104 с.
5. Российское уголовное право: курс лекций / под ред. А.И. Коробеева. Т. 3. Преступления против личности. Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 2000. 560 с.
6. Волков Б.С. Мотивы преступлений. Казань: Изд-во Казанского университета, 1982. 152 с.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 4-те вид., перероб. та допов. Київ: Юрид. думка, 2007. 1184 с.
8. Савченко А.В. Мотив і мотивація злочину: монографія. Київ: Атіка, 2002. 144 с.
9. Власов В.П. Мотивы, цели и умысел при совершении хулиганских действий. Вопросы борьбы с преступностью. 1975. Вып. 23. С. 120–138.
10. Даньшин И.Н. Уголовно-правовая охрана общественного порядка. М.: Юрид. лит., 1973. 199 с.
11. Скляр С.В. Вина и мотивы преступного поведения. СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. 326 с.
12. Даньшин И.Н. Уголовно-правовая охрана общественного порядка. М.: Юрид. лит., 1973. 199 с.
13. Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 18.10.2010 р. / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/47783877>. Справа № 1-875/10.
14. Вирок Уманського міськрайонного суду Черкаської області від 31.07.2014 р. / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/39969462>. Справа № 2318/6087/12.
15. Коробеев А.И. Простое убийство и сложности его квалификации. Уголовное право. 2001. № 2. С. 17.
16. Боер А.Л. Месть в мотивационной структуре преступного поведения (криминологический и уголовно-правовой аспекты): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. СПб., 2002. С. 10.
17. Вирок Броварського міськрайонного суду Київської області від 31.08.2010 р. / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/48274506>. Справа № 1-381/2010.
18. Вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 03.07.2014 р. / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/41725763>. Справа № 185/6207/14-к.